№ 13 ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 20

1902

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 20 № 13

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Սալոմէ Յովհաննիսեան, Դարիա Յարութիւնեան, Բագրատ, Յովհաննէս, Սերգեյ Գէորգեան Սարաջեանները, Արտեմ Յովհաննիսեան եւ Սալոմէ Գէորգեան Տէրտէրեանները խորին ցաւով յայտնելով ազգականներին եւ ծանօթներին առաջինը իր թանկագին որդու, երկրորդը՝ ամուսնու, երրորդները անմոռանալի եղբօր եւ վերջինները իրանց փեսայի

ԳՐԻԳՈՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՍԱՐԱՋԵԱՆԻ

անժամանակ մահը, խնդրում են չնորհ բերել երեքշաբթի, յունվարի 22-ին, առաւօտեան 10 ժամին, հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը իր սեփական տանից, Նորաշէնի փողոց № 5, դէպի Ջգրաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցին, իսկ այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը։ Հոգեհանգիստը յունվարի 20-ին եւ 2 -ին երեկոյեան 6 ժամին։

1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Մատենագրութիւն. Նամակ Խարկովից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ս. Ղազարի կղզին 1884 թւին.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

Նապօլէօն երրորդը ուզում էր անպատճառ մեծ լինել։ Նրան ասացին. «Ճիշտ է, դու Նապօլէօն ես, բայց փոքրիկ Նապօլէօն»։ Բայց նա չը հաւատաց։ Նա ուզեց անպատճառ մեծ լինել։

Եւ գտաւ որ ինքը, ճիշտ որ, մեծ է եղել։ Ի՞նչպէս գտաւ։ Ձայներ կը հաւաքեմ իմ ժողովրդից, ասաց նա, տեսնենք՝ մեծ եմ թէ փոքրիկ։

Ու սկսեց ձայներ հաւաքել։ Նրա անթիւ ագէնտները գործում էին ամեն տեղ։ Որտեղ հարկաւոր էր, գինի մէջ բերին, որտեղ հարկաւոր էր, մեղր ու կարագ մատուցին, որտեղ էլ հէնց այնպէս, խաթրի համար, համաձայնվեցին, որ պէտք է ձայն տալ Նապօլէօնին։

Պլեբիսցիտը ահագին աջողութիւն ունեցաւ։ Միլիօնաւոր ձայներ ասացին. «Այո»։ Դա նշանակում էր, թէ Նապօլէօնը մեծ լինելու իրաւունք ունի։ «Ձայն բազմաց—ձայն Աստուծոյ»։ Նապօլէօնը այդպէս էլ հաւատաց։ Իսկ թէ ունէր նա իր մէջ մեծ լինելու հանգամանքներ—դա աւելորդ հարց էր։ «Ձայն բազմաց—ձայն Աստուծոյ»։

Եւ գնաց Նապօլէօնը ուղղակի Սեդան, ո ր Նրան վիճակված էր Բիսմարկի գերին դառնալ։ Այսպէս ցոյց տուեց նա իր մեծութիւնը...

Նապօլէօն երրորդից անհուն կերպով փոքրիկ է Բաթումի Մելեան քահանան։ Բայց մինիատիւր դէպքերը չատ անգամ յիչեցնում են խոշոր դէպքերը։ Այսպէս է եւ Բաթումի պլեբիսցիտի դէպքը, որ նկարագրել էր «Մշակի» թղթակիցը։

Փոքր, աննշան պլեբիսցիտ է դա։ Գուցէ մի քանի տասնեակ ձայներ միայն Բաթումի քահանայնի ասեն. «Այո»։ Բայց հանգամանքները, գրութիւնը, նպատակները մի եւ նոյն են։

Ես այսպէս էի մտածում, կարդալով «Մշակի» թղթակցութիւնը Բաթումի ստորագրութիւնների մասին։

Եւ նոյն գիշերը ես երազ տեսայ։ Մի ահագին ծրար է ստացվել «Մշակի» խմբագրութեան մէջ։ Ծրարը կնքված է երեք տեղից մեծ կարմիր գմուռի կնիքներով։ Վրան խոշոր տառերով գրված է. «Ձայներ»։ Մի յատուկ պատգամաւորութիւն է բերել այդ ծրարը։ Ամեն ինչ հանդիսաւոր, նոյն իսկ կարող եմ ասել—փառահեղ տեսք ունի։ Ծրարը ուղղակի պատկառանք է ազդում։ Պատգամաւորութիւնը լցված է իրան յանձնած գործի վեհութեամբ եւ սպասում է պատասխանի։ Նա վաղօրօք համոզված է, որ ամենակարող է, ուժեղ։ Նա գիտէ, որ ամբողջ խմբագրութիւնը պիտի դողայ, դողդողայ իր առջեւ։ «Ձայն բազմաց—ձայն Աստուծոյ»։

Լռութիւն է։ Միայն խմբագրական ժամացոյցն է, որ չէ իմանում թէ ինչ ահեղ եղելութիւն տեղի ունի աշխարհում եւ միամիտ պէս իր միամիտ տըկտըկոցներն է արձակում։

Հաստ, կնքված ծրարը, վերջապէս, բաց է անում իր սիրտը։ Սեղանի չուրջը չարվել են խմբագրութեան անդամները, աշխատակիցները։ Նոյն-իսկ ծառաներն էլ չեն կարողացել մնալ իրանց սենեակում։ Օդը, ամբողջ օդը տոգորված է մի տարօրինակ, անսովոր վեհութեամբ. եւ ծառաները եկել են գոնէ հեռուից տեսնելու, թէ ինչ է պատահել։

Ամենքը կորացրել են իրանց գլուխները։ Մեղադրվածներ են։ Մենակ պատգամաւորներն են բարձր, չատ բարձր պահում իրանց գլուխները։ Միայն նրանք են, որ գիտեն, թէ լիակատար յաղթանակ են բերել, մի այնպիսի յաղթանակ, որի նմանը նոյն իսկ Ալէքսանդր Մակեդօնացին էլ չէ երազել։

Ահա սենեակի մէջ հնչում են Բաթումի ձայները։ Ժամացոյցը թագցնում է իր տըկտըկոցները։

—Լսեցէք, ասում է մի խրոխտ, սաստիկ խրոխտ ձայն։—Լսիր, Իսրայէլ, պատգամները, որ ես բերում եմ Սինայ սարից, Եհովայի կայծակների բնակարանից։

Լսում ենք։ Բարձրանում են տեսակ տեսակ ձայներ։ Ամեն մէկը մի պատգամ է պատմում։ Դնում եմ կարգով.

I. Մի գիրք գրեց մեր քահանան։ Դուք չը պիտի համարձակվէիք խօսել նրա մասին։ Եւ երբ յանցանքը գործել էք, այսինքն համարձակվել էիք, պիտի իմանայիք մի բան—գովել, փառաբանել գիրքը։ Որովհետեւ նա մեր քահանան է։ Ձեր գրականութեան մէջ, ասում են, կարգ է, որ տպված գիրքը պիտի քննադատվի։ Ձեր կարգերը մենք չը գիտենք։ Բայց դուք պարտաւոր էք իմանալ մեր կարգերը, Բաթումի կարգերը։—Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ։

II. Ձեզ հայհոյում են,—դուք պիտի լռէք։ Որովհետեւ հայհոյողը մեր քահանան է։ Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ։

III. Երբ ձեզ անուանում են վարձկան, երբ աղաղակ են բարձրացնում, թէ դուք փչացած ու անբարոյական էք,—դուք մի համարձակվէք ծպուտ հանել։ Որովհետեւ նա մեր քահանան է։ Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ։

IV. Այո, այո, դուք ոչ միայն չը պիտի ծըպուտ հանէք, այլ եւ պիտի խոստովանէք, որ դուք այն էք, ինչ ձեզ ասում են։ Որովհետեւ նա մեր քահանան է։ Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ։

V. Ինչեր էք անում. դիմակ վերցնել, մարդու պատկերը պարզել։ Ո՛չ, այդ մենք չենք թոյլ տալիս ձեզ։ Թող ճիշտ լինեն ձեր ասածները...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ԿՂԶԻՆ 1884 ԹՒԻՆ

Տրդատ Լիսեցին *) եւ ես տասն տարի չարունակ ընկերներ էինք։ Մտերմացել էինք իրար հետ 1876 թւականից, երբ միաժամանակ սովորում էինք Թիֆլիսի նկարչական ուսումնարանում։ Պետերբուրգ գնացինք եւ Ակադէմիա մտանք համարեա նոյնպէս միաժամանակ եւ վերջը Իտալիայի երկնքի տակ աւելի ամրացաւ մեր բարեկամութիւնը։

Ֆլօրենցիայում բաւականաչափ աշխատելուց յետոյ, մի երեկոյ, զուարճալի խօսակցութեան միջոցին, խօսք բացվեց Վենետիկի մասին, եւ իսկոյն վճռեցինք տեղափոխվել այնտեղ։

Միւս օրն առաւօտեան երկաթուղու գնացքը մեզ արդէն տանում էր դէպի հրաչալի քաղաքը։

Ափսոս Տրդատ, ափսոս տաղանդ։ Դեռ չը ծաղկած՝ թառամեց, ոչնչացաւ։ Հայրը պատւիրել էր եւ պահանջում էր ճարտարապետ դառնալ, իսկ նա ստեղծված էր ժանրիստ լինելու։ Դրութիւնը անելանելի էր։ Հօրը չափազանց յարգելուց հետեւում էր ճարտարապետութեան, իսկ նկարչութեան վրա սիրահարված լինելուց ստիպված՝ անկարող էր հրաժարվել վերջինից։ Եւ այսպէս, երկու իրար հակառակ մասնագիտութիւն մի եւ նոյն ժամանակ ուսումնասիրում էր եւ ցոյց էր տալիս չօչափելի առաջադիմութիւն։

Մեծ յոյսեր ունէի աչխոյժ երիտասարդ ընկերոջս վրա, բայց մեծ յոյսերը երբ են իրագործվում։ Նրան վիճակված էր քսան եւ երեք տարեկան հասակում օտար հողի տակ հանգչելու։

—

Հասանք Վենետիկ։ Այս արտասովոր, օրիգինալ քաղաքը ապչեցրեց մեզ։ Եւրոպական բոլոր քաղաքները փոքր ի չատէ միմեանց նման են, բայց սա մի տարօրինակ բացառութիւն է կազմում։

*) Այսպէս էր ստորագրում հանգուցեալ Տրդատ Լիսիցեան։

Առաջին օրն եւ եթ այցելեցինք գեղարուեստական մուզէյները, ուր պատահմամբ ծանօթացանք Հ. Յովսէփ Մարգարեանի հետ։ Նա մեզ տարաւ Մուրադ-Ռափայէլ վարժարանը ու ծանօթացրեց հ. Գաբրիէլ Նահապետեանի եւ հ. Համազասպ Սաֆարեանի հետ։ Սրանք ամենքը կովկասցիներ էին, ուրեմն հեչտութեամբ պէտք է հասկանայինք իրար։ Մեր խօսակցութեան նիւթը գլխաւորապէս հ. Ալիչանն էր։ Այս երիտասարդ վարդապետները ոգեւորված ու յափշտակված պատմում էին նրա մասին իրանց գիտեցածը։

Վենետիկը ընդհանուր կերպով պտտելուց յետոյ՝ մի պայծառ յունիսեան առաւօտ նստեցինք գօնդօլը եւ դիմեցինք դէպի ս. Ղազարի կղզին, որը հեռուից նկատվում էր իր միակերպ, կարմրագոյն չինութիւններով։

Նաւավարը չատախօս էր. նա չարունակ պատմում էր հայ վարդապետների մասին հազար տեսակ բաներ, որոնցից մեծ մասը չէինք հասկանում եւ այս պատճառով ի սրտէ ծիծաղում էինք։ Իտալացին ենթադրելով, որ իր պատմութիւնն է մեզ ծիծաղ պատճառում, կրկնապատիկ ոգեւորվում էր։

Հասանք կղզին։ Հիւրընկալ վարդապետը, որի անունը մոռացել եմ, ուրախութեամբ մեզ ընդունեց։ Սովորական եւ ընդունված կարճ խօսակցութիւնից յետոյ, յայտնեցինք իրան մեր ցանկութիւնը։ Ս. Ղազարի կղզին եւ Ալիչանը մեզ համար մի եւ նոյն բանն էր, ուստի ամենից առաջ ուզում էինք հ. Ղեւոնդին տեսնել։

Հիւրընկալը «իսկոյն» ասելով հեռացաւ։ Մենք մնացինք միայնակ մի մաքուր սենեակի մէջ։

—Գուչակիր, ինչ տեսակ մարդ է Ալիչանը, հարցրեց Տրդատը։

—Միջահասակ, սպիտակ մօրուքով եւ լուրջ դէմքով, պատասխանեցի ես։

Իսկ իմ կարծիքով նրա արտաքին տեսքը այսպէս է։—Այս ասելով իր մազերը ուղղեց, յօնքերը կիտեց, նստեց աթոռի վրա, որ սեղանի մօտ դրված էր եւ ճակատը ափի մէջ առաւ։

Նա ունէր եւ դերասանական ընդունակութիւն։ Մեծ ճարպիկութեամբ ներկայացնում էր զանազան տիպեր։

—Ոչ, ասացի ես, դա խիստ է. իմ կարծիքով նա բարի է։

—Ուրեմն այսպէս...

Նա արդէն ձեւը փոխել էր, եւ ես պատրաստվում էի կրկին նկատողութիւն անելու, երբ ներս մտաւ արագ քայլերով մի կարճահասակ նիհար ծերունի փարաջաւոր, որ չատ նըման էր մանր պաչտօն ունեցող հոգեւորականի։ Բարեւ տալուց յետոյ բռնեց մեր ձեռքերից ու տարաւ գրադարանը։ Ըստ երեւոյթին նրա ցանկութիւնն էր մեզ զբաղեցնել մինչեւ հ. Ալիչանի դուրս գալը։ Ցոյց տալով մի քանի տասնեակ ձեռագիր հայերէն գրքեր, հարկաւոր բացատրութիւններ տուեց։ Վերջը աւելացրեց, որ այս կողմից Ս. Էջմիածնի գրադարանը անհամեմատ հարուստ է։

Ժամանակը անցնում էր, իսկ հ. Ալիչանը չը կար։ Մեր համբերութիւնը հատաւ. չէ՞ որ չատ երիտասարդ էինք։

Տրդատը բօթելով ինձ հասկացնում էր, որ ես խօսք ասեմ։

—Բայց մենք ուզում էինք նախ եւ առաջ Ղեւոնդ վարդապետին տեսնել...

Խօսքս չաւարտած, ծերունին առաւ ձեռքս ու իր ետեւից քարչ տալով տարաւ մի ընդարձակ սեղանի մօտ, ուր դարսած էին նոր տպագրվող գրքի թերթեր ու պատկերներ։

Ընկերս, որ տաքարիւն տղայ էր, զայրացել էր ծերունու վարմունքից ու այլ եւս չէր ուզում իրան լսել։

—Սա Այրարատն է, որ այժմ տպագրվում է, ասաց հոգեւորականը.—ինչպէս էք հաւանում նկարները։

—Հիանալի է, պատասխանեցի ես.—սա հ. Ալիչանի աչխատութիւնն է...

—Այո, մենք ամենքս կաչխատենք։

—Мы пахали, փնթփնթաց Տրդատը ու հեռացաւ մեր մօտից։

Վարդապետը բան չը կասկածելով, առաջվայ պէս ոգեւորված ցոյց էր տալիս զանազան բաներ։

Ընկերս բոլորովին առանձնացաւ։ Նա կանգնել էր մօտ քսան քայլ մեզանից հեռու ու աշխատում էր ձեւերով նախատել ինձ, իրան չը հետեւելու համար։

Հոգեւորականը տարաւ ինձ թանգարանը։ Նա այնտեղ նկատեց, որ Տրդատը մեզ հետ չէ։

—Ո՞ւր է ընկերդ։

Ես Տրդատի նման քաջ ու համարձակ չէի, ես ամաչկոտ էի։ Մի փոքր չփոթվեցի ու ինչ-որ յիմար պատասխան տուի։

Այդ միջոցին Լիսիցեանը ներս վազեց թանգարանը, բոլորովին այլայլված, մօտեցաւ ծերունուն, առաւ նրա աջ ձեռքը ու սեղմեց իր չրթունքներին։

—Ի՞նչ կընես, տղաս, զարմացած արտասանեց վարդապետը ու կարմրեց։

—Ինչո՞ւ չասացիք, ինչո՞ւ չասացիք... Ներեցէք... յուզված ձայնով խօսեց Տրդատը։

Ինձ համար էլ պարզվեց, որ նա ինքը հ. Ալիչանն էր։

—

Մեր խօսակցութիւնը աւելի կենդանութիւն ստացաւ։ Ղեւոնդ վարդապետը իր բարի ու անմեղ աչքերով դիմում էր մերթ ինձ, մերթ ընկերիս ու իրան հետաքրքրող հարցեր առաջարկում։

Ի միջի այլոց հարցրի իրան, թէ ինչո՞ւ Հայաստան չէ գնում ճանապարհորդելու։

—Երուսաղէմ *) կերթամ, ժպտալով պատասխանեց նա։

Ձը նայած նրա սիրալիր առաջարկութեան, մենք չը մնացինք վանքում ճաչելու եւ չատ զուրեկան տպաւորութեան տակ մեկնեցինք այնտեղից։

—Ի՞նչպէս հաւանեցիր, Տրդատ, հ. Ալիչանին, հարցրի ես նստելով գօնդօլի մէջ։

—Առաջին անգամ եմ տեսնում այդ աստիճան բարի ու խոնարհ աչքեր։

—Մանկական անմեղութիւն է գրված նրա դէմքի վրա, աւելացրի ես։

—

Այն օրից յետոյ անցել է տասնեւօթ տարի։ Հ. Ղեւոնդ Ալիչան այլ եւս չը կայ։ Նա գերեզման իջաւ իր մարդկային պարտքը լիովին կատարելուց յետոյ։ Երջանիկ մարդ։

Գ. Բաչինջաղեան

*) Վերին Երուսաղէմ։

ները, ձեր փասաերը։ Մենք չենք հերքի այդ բոլորը։ Եւ ինչ գործ ունենք հերքելու հետ։ Դուք չը պիտի համարձակվէք։ Որովհետեւ նա մեր քահանան է։ Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ։

VI. Երբ ձեզ ասում են, թէ պէտք է, «ա. Բարսեղի եւ առաքելոց» կանոնների հիման վրա, ազէտ քահանաներ ունենալ, ինչպէս էք յանդգնում ասել, թէ դա ձեր համոզմունքի դէմ է։ Դուք կարող էք ունենալ ինչ համոզմունք ուզում էք։ Բայց իմացէք, որ մեր քահանան է նա։ Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ։

Այնուհետեւ լսվում էին անորոշ ձայներ։ Պատգամաւորները բացատրեցին, որ ծրարը ճանապարհին վնասվել է։ Բայց եւ այդպէս, ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ ամենքն էլ համարեա մի եւ նոյնն են կրկնում։ Գոնէ շատ յաճախ լսվում էր. «Որովհետեւ նա մեր քահանան է»։

Վերջը մենք լսեցինք մի ճառ։ Խօսողը, կարծեմ, պատգամաւորներից մէկն էր։

—Պարոն մեղադրվողներ, ասաց նա։—Յուսով եմ, որ դուք աշխարհագրութիւն գիտէք փոքր ի շատէ։ Եթէ գիտէք, պիտի իմանաք եւ այն, որ մեր Բաթումը ձեր Թիֆլիսի վերաբերմամբ արեւմուտք է։ Ներելի կը լինի ենթադրել, որ դուք գիտէք, թէ ինչ բան է արեւմուտքը։ Գիտէք, անշուշտ, որ արեւմուտքից է գալիս լոյսը. հետեւաբար, արեւմտեան մի քաղաք—դա մի եւ նոյնն է՝ ինչ ինքը արեւմուտքը, այսինքն Եւրոպան, եթէ կամենում էք—նոյն իսկ Ամերիկան։ Այս դեռ քիչ է մեր Բաթումի բոլոր առաքինութիւնները հասկանալու համար։ Իմացէք եւ այն, որ մենք կանգնած ենք եւրոպական ճանապարհի վրա։ Այո, Եւրոպայից ինչ որ գալիս է, առաջ մեզ մօտ է լինում։ Մեր ծովափում են իջնում եւրոպացիները։ Մենք ենք, որ տեսնում ենք Եւրոպայից եկող լոյսը։ Դուք էլ մի մի տեսնում էք, բայց ձեզ հասած լոյսը արդէն բաւական աղարտված է լինում մեր Բաթումից մինչեւ ձեզ մօտ գալը. հօ գիտէք, թէ որքան ճանապարհ է այնտեղից այստեղ, որքան խաւար ու հոտած տեղերով է անցնում մինչեւ ձեզ հասնելը։

«Այս բոլորից դուք տեսնում էք, որ մեր Բաթումը աւելի լաւ է հասկանում, թէ դուք ինչ պիտի անէք եւ ինչպէս պիտի լինէք։ Ճիշտ է, մեզանից այնքան հեռու չէ եւ Բօսֆօրը. ճիշտ է, մենք համարեա ամեն օր լսում ենք այնտեղ արտասանվող խօսքերը. «կախիր, խեղդիր, մի թոյլ տալ, արգելիր»։ Բայց հաւատացէք, որ մենք միշտ չենք հաւատում դրանց։ Ուրեմն իմացէք։ Որովհետեւ նա մեր քահանան է...

Այստեղ ճառը ընդհատվեց։ Ընդհատողը ծափահարութիւնները չէին։ Ո՛չ։ Ծիծաղ, հոմերական ծիծաղ բարձրացաւ ամեն տեղից, ամեն կողմից։ Նայում եմ—խմբագրական ժամացոյցն էլ է ծիծաղում։ Ծիծաղում է նոյն-իսկ պատի անկիւնում կախ արած ջերմաչափը։ Եւ որ զարմանալին է, ինքը ծրարն էլ սկսեց ծիծաղել, քրքջալ. նրա խոշոր, վնհապանծ կնիքներն էլ մի մի ահագին ծիծաղ էին դարձել։ Ծիծաղում էր իւրաքանչիւր թուղթ, իւրաքանչիւր թել, իւրաքանչիւր գիծ...

Ի՞նչ եղաւ յետոյ—լաւ չեմ յիշում։ Որքան կարողացայ իմանալ, Բաթումի պատգամաւորները դրանից աւել պատասխան չեն ստացել «Մշակի» խմբագրութիւնից։

Ասում են, որ պատգամաւորները այժմ լաւ են հասկացել, որ պլեբիսցիտը չէ կարող փոքրիկ մարդկանց մեծութիւն տալ։

Կարող եմ ասել իմ կողմից, որ դա մի սուրբ ճշմարտութիւն է...

Լ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„Վտակ“. Գրական-բանասիրական ժողովածու Գրիգոր Ջանշեանի յիշատակին. խմբագրութեամբ Վ. Փափազեանի. 419 եր. գ. 1 ր. 50 կ. (ճանապարհածախսով 2 ռուբլի). Թիֆլիս 1901 թ.։

«Վտակը» բարեգործական նպատակով հրատարակված մի ժողովածու է (արդիւնքի $^{2}/_{3}$ մասը յատկացված է յօգուտ որբերի) եւ փոքր ինչ յիշեցնում է ռուսերէն «Եղբայրական օգնութիւն» եւ «Օգնութիւն հրէաներին» ժողովածուները, թէեւ ոչ միայն չունի նրանց գրական-գեղարուեստական արժէքը, այլ եւ չէ գործում այն համակրելի տպաւորութիւնը, ինչ որ այդ ռուսերէն ժողովածուները։

Բարեգործական հրատարակութիւնների մէջ ընդունված է առհասարակ չեշտել գաղափարը, բարի նպատակը, գործի հաւաքական բնաւորութիւնը։ Նախաձեռնողները, խմբագրողները այդպիսի դէպքում քաշվում են ստուերի մէջ. աշխատում են աչքի չընկնել։ Այդպէս էր վարվում Գրիգոր Ջանշեանը. այդպէս են վարվել «Օգնութիւն հրէաներին» ժողովածուի խմբագրողները։

«Վտակի» հրատարակիչները, ընդհակառակը, անհրաժեշտ են համարել ժողովածուի առաջին երեսում յայտարարել, որ այդ հրատարակութիւնը խմբագրել է Վ. Փափազեանը։ «Վտակի» հրատարակիչները, այսպէս ասած, սխալ են «վերցրել» հէնց առաջին նօտան։ Նրանցից յետ չէ մնացել եւ ինքը, «խմբագիրը»։

Ժողովածուն հրատարակված է որբերի օգտին, նա պէտք է զարթեցնէ մարդկանց մէջ պարտականութեան գիտակցութիւն, բարի զգացմունքներ, կարեկցութիւն, քրիստոնէական տրամադրութիւն. բայց այդ ժողովածուի «խմբագիր» պ. Փափազեան ուզում է անպատճառ զարմացնել ընթերցողներին իր նիցշէականութեամբ, եւ ահա այդ նոյն ժողովածուի մէջ նա «ըմբոստ ոգու» բերնով քարոզում է, որ «պարտականութիւնը մի ախտ է, ուր էշեր են կապում», որ «պէտք է նոյն իսկ չար, բարկացող, խիստ եւ կռուարար լինել», որ ինքը սիրում է «ծուատող, պատառող յոլազին» եւ այլն։

Եւ այդ նոյն Փափազեանի մասին նոյն «Վըտակում» պ. Իւրիյ Վեսելօվսկիյ ասում է, թէ նա «իր էսկիզներում ու ակնարկներում տալիս է գերմանացի մտածողի տեսութիւնները—մեղմելով ու դուրս ձգելով այն ամենը, ինչ նրան չափազանց խիստ ու դէմընթաց (?!) է թւում եւ հակառակ՝ հայ ընթերցողների պահանջներին»։

Օտար քննադատից, ի հարկէ, անհնար է պահանջել հիմնաւոր ծանօթութիւն հայ գրականութեան նման անհետաքրքրական գրականութեան հետ, բայց ամեն քննադատից կարելի է պահանջել, որ նա հաճոյախօսութիւններ չըշռայլէ աջ ու ձախ, որովհետեւ քննադատութեան մէջ գնահատվում է ոչ թէ բարութիւնն ու սիրալիրութիւնը, այլ ճշմարտութիւնը։

Ի դէպ, ինչու է «Վտակի» խմբագրութիւնը այդպիսի բարբարոս լեզուով թարգմանել պ. Վեսելօվսկու յօդուածը։ Ո՞րտեղի հայերէնն է՝ «աջակցում էր ու ր եւ ինչով կարող էր», «Շահ-Ազիզը Նազարեանցի ու Նալբանդեանցի մ տ ա կ ի ց ն էր», «կամ ո՞վ է թարգմանում «съ перваго взгляда»—«մէկ նայելուց», «армянскій Ибсенъ можетъ быть впереди»—«հայ Իբսէնը գուցէ առաջներս է» կամ ինչ է նշանակում այսպիսի մի պարբերութիւն. «Լ և ւ ո ն ի Վ ի շ տ ը», սերտ կապված հայ կեանքի հետ, լի է գանգատներով շրջապատող հասարակութեան յետամնացութեան, ոգիտութեան, չօվինիզմի դէմ եւ նիւթապաշտ ճաշակներով, միաժամանակ բայրօնիզմի վերջին արտադրութիւններից մէկն է»։

Բաւական էր, որ պատասխանատուութեան զգացմունքը գոնէ մի մասամբ գերակշռէր սնափառութեան զգացմունքից, որպէս զի գրքի երեսից վերանար «խմբագրեց»-ը, իսկ գրքի մէջ երեւար խմբագրութեան հետք, գոնէ այն չափով, որ չափով ընդունակ է խմբագրել Վ. Փափազեան։

Անցնում ենք ժողովածուի բովանդակութեան։

Ղեւոնդ Ալիշանի համակրական նամակի փաքսիմիլէից յետոյ սկսվում է ժողովածուի առաջին մասը, որ պարունակում է բանաստեղծական եւ վիպական գրուածքներ։

Այդ բաժնի զարդն է կազմում Ռ. Պատկանեանի «Փոսուխին Աւագը», որի վերջը, սակայն, պակվելի տպաւորութիւն է գործում։ Այդ երգիծաբանական տաղանդաւոր գրուածքը մի աւելորդ անգամ ապացուցանում է, որ Ռ. Պատկանեան կարող էր նոյնքան մեծ երգիծաբան լինել, որքան մեծ քնարերգակ էր, եթէ իր հեգնելու անզուգական շնորհքը ծառայեցնէր միմիայն հասարակութեան թշնամիներին եւ ոչ թէ իր անձնական ատելիներին հալածելու համար։ Գեղարուեստը անհատականութեան գերագոյն արտայայտութիւնն է, բայց նա արտայայտում է մարդուս անհատականութեան այն վայրկեանները, երբ նա դուրս գալով իր անձնաւորութեան սահմաններից ձուլվում է բնութեան եւ ամբողջ մարդկութեան հետ։ Եսական (էգօիստական) եւ անձնապաշտ (էգօտիստական) տրամադրութիւնները երբէք գեղարուեստական արդիւնք տալ չեն կարող, որովհետեւ գեղարուեստը անհրաժեշտօրէն պահանջում է գաղափարի, պատկերի, զգացմունքի, տրամադրութեան ընդհանրականութիւն։ Անձնական, անձնապաշտ, եսական գեղարուեստ՝ ինքնահակասութիւն է, Contradictio in adjecto է։

Պ. Պռօշեանցը տուել է ժողովածուին «Հինգերորդ գինագիծը» վերնագրով գրոյցը, որ նա անուանել է «ազգագրական պատկեր»։ Ազգագրական նիւթեր այդ գրոյցի մէջ անկասկած կան, բայց դժուար է այդ գրոյցը պատկեր անուանել։ Պատկերներ չը կան այդ գրուածքում, կան միայն գեղեցիկ նաչխեր խ ա մ կըտորի վրա։

Ա. Ահարոնեանի «Դարձի» մէջ կան պատկերներ, բայց կան նաեւ անբնական խօսակցութիւններ եւ, գեղարուեստական տեսակէտից, անտեղի դատողութիւններ à la Վիկտոր Հիւգօ։ Առհասարակ «Դարձի» մէջ, ինչպէս Ահարոնեանի բոլոր գրուածքներում, երեւում է այդ ֆրանսիական հանճարի ազդեցութիւնը։ Չափազանցութիւններ, սարսափելի մռայլ գոյներ, խիստ հակապատկերների ի չարը գործ դնելը, հռետօրական դատողութիւններ, մի խօսքով այն բոլոր պակասութիւնները, որոնք աչքի են զարկում Վ. Հիւգօյի գրուածքներում, չը նայելով նրա փայլուն հանճարին, մենք նըկատում ենք նաեւ Ա. Ահարոնեանի գրուածքներում։ Ճիշտ է, այդ գրուածքները ներշնչված են նոյն Վ. Հիւգօյի հրապուրիչ իդէալականութեամբ, բայց այն, ինչ որ վնասակար էր Վ. Հիւգօյի համակրելի հանճարի համար, չէ կարող վնասակար չը լինել Ա. Ահարոնեանի համակրելի տաղանդի համար։

Հայ ընթերցող հասարակութիւնը շատ մեծ յոյսեր է տածում Ա. Ահարոնեանի նկատմամբ, եւ այդ հանգամանքը պարտք է դնում քննադատի վրա խիստ վերաբերվել նրա գրուածքներին։ Իմ խորին համոզմունքով էլ, Ա. Ահարոնեանին, գեղարուեստական տեսակէտից, շա՜տ շատ բան է տրված եւ նրանից շա՜տ բան պէտք է պահանջվի։

Յովհաննէս Թումանեանի «Պօէտն ու Մուզան» երգիծաբանական ոտանաւորը կարդացվում է հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով, բայց խոր տպաւորութիւն չէ թողնում։ Ոտանաւորը թեթեւ է, խաղուն (игривый) ու կոկ, բայց ոճը շատ ընտանեկան է (ֆամիլիար) եւ ֆէլիէտօնական։ Երեւում է, որ գրված է մուզայի հետ խռոված ժամանակ (պօէտը վիճում է մուզայի հետ)։ Ազատ չէ անձնական մօտիվից, սակայն կարող է, իմ կարծիքով, համարվել անվիճելի ապացոյց, որ հեղինակը օժտված է երգիծաբանական ձիրքով։

Ալ. Ծատուրեանի բանաստեղծութիւններից պէտք է նշանակել «Մեր Եղբայրները» եւ «Աշնան տերեւներ», որոնք գրված են էլէգիական տրամադրութեամբ եւ գեղեցիկ ոտանաւորով (առաջին բանաստեղծութեան մէջ տպաւորութիւնը խանգարում է վերջին գռեհկական տողը)։

Տ. Յ.

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԽԱՐԿՕՎԻՑ

Յունվարի 10-ին

Յունվարի 7-ին Խարկօվի օպերային թատրոնում տեղի ունեցաւ կովկասեան երեկոյթ՝ հայ, վրացի եւ Թուրք չքաւոր ուսանողների օգտին։ Նախ ուրախալի է այն հանգամանքը, որ երեք տարբեր ազգութիւններին պատկանող անհատներ միանում են մի ընդհանուր նպատակի համար, միահամուռ ոյժերով գործ են գլուխ բերում։ Մինչեւ այժմ Խարկօվի հայ եւ վրացի ուսանողներն էին միայն կովկասեան երեկոյթ կազմակերպողները. Թուրքերը, իրանց թւի չափազանց քչութեան պատճառով, որ եւ է մասնակցութիւն չէին ունենում։ Այս տարի Թուրք ուսանողութիւնը՝ թւով ընդամենը 15 հոգի, դիմեց հայ եւ վրացի ուսանողութեան՝ խնդրելով ընդունել իրր մասնակցող կովկասեան երեկոյթին եւ ստացած արդիւնքի մի մասն էլ յատկացնել Թուրք ուսանողութեան։ Հայ եւ վրացի ուսանողները չը մերժեցին իրանց ընկերակիցների խնդիրքը։ Այսպիսով այս տարվանից Թուրքերը եւս մասնակցութիւն ունեցան կովկասեան երեկոյթում։

Երեկոյթը բաղկացած էր հետեւեալ մասերից։ Առաջին մասը նուիրված էր արեւելեան կեանքից վերցրած «Դեւ» օպերայի ներկայացմանը։ Ընտրութիւնը, պէտք է ասել, որ աջող էր։ Երկրորդ մասում հայ եւ վրաց կեանքից մի քանի կենդանի պատկերներ ներկայացրին։ 17-դ դարի առաջին կիսում վրաց թագուհիներից մինը՝ Քեթեւան իր նաժիշտների հետ պատանդ է ուղարկվում պարսիկների մօտ, որոնք ստիպում են նրանց ընդունել մահմէդականութիւնը։ Չը կատարելով այդ պահանջը՝ Քեթեւանն ու իր նաժիշտը բանտարկվում են, ապա ընդդիմութեան պատճառով խարոյկի վրա այրվում։ Առաջին պատկերը ներկայացնում էր Քեթեւանի եւ իր նաժիշտի աղօթելը. երկրորդը՝ Քեթեւանն ու նաժիշտը բանտում. երրորդը՝ վրացի իշխան Էրիսթավի կամենում է մտնել բանտը ազատելու նրանց. չորրորդը՝ Քեթեւանն նաժիշտը վառվում են խարոյկի վրա, ուր ըն[...]նում է յետոյ նաեւ իշխան Էրիսթավի։ Ամ[...]րում երեւում է ս. Նունէ, որը աւանդութեա[...] ասելով, Քեթեւանի համար նահատակի պս[...] է բերում։ Վերջին պատկերը գեղեցիկ էր։

Հայոց կեանքից վերցրած կենդանի պատկե[...]ները հետեւեալներն էին։ Առաջին՝ զէյթունցի[...]ների խաղաղ կեանքը. երկրորդ՝ Թուրքե[...] յարձակումը. երրորդ՝ կռիւ Թուրքերի եւ զէ[...] թունցիների մէջ, որ վերջանում է առաջինն[...]րի կատարեալ պարտութեամբ։ Մի գեղեց[...] սովորութիւն, որ հարկաւոր եմ համարում [...] շատակել։ Առանձին թերթիկների վրա տպա[...] տարածում էին պատկերների բովանդակու[...]թիւնը։ Այդ թերթերում համառօտակի տեղե[...]կութիւն էր տրված զէյթունցիների, նրան[...] բնակութեան, վայրի Թուրքերի հետ ունեցա[...] յարաբերութիւնների մասին, մի կարճ պատմ[...]կան ակնարկ Զէյթունի վերաբերմամբ, որ բ[...] ամենայնի գովելի եւ անհրաժեշտ գործ է։ [...] համառօտ տեղեկութիւն էլ կար վրաց պատ[...]մութեան ակնարկված շրջանի մասին, որ[...] մենք օգտվեցինք պատկերների բովանդակու[...]թիւնը գրելիս։ Այս բոլորից յետոյ ցաւալի [...] ասել, որ Թուրք ուսանողները, ինչպէս համե[...] գայլին, նոյնպէս էլ «կենդանի պատկերների[...] մասում ոչ մի նախաձեռնութիւն չէին ցո[...] տուել։ Հետաքրքրական էր պարսիկների պատ[...]մական կեանքից որ եւ է բան տեսնել։

Երրորդ մասը նուիրված էր բացառապ[...] հայերէն երգերին։ Երաժշտական խումբը (օր[...] կեստրը) նուագեց «Զէյթունցիներ» հայկակա[...] քայլերգը։ Ապա օպերային երգիչ պ. Տօ[...] մասը երգեց հանրածանօթ «Կռունկը»։ Հա[...] պանդխտի սրտաշուկ, մելամաղձոտ չե[...] տը, մորմոքալի հնչիւնը, հայրենիքի սիրո[...] այրված, տոչորված, իր աշխարհից «խապրի[...] մը» աղերսող զարիբը մենք չը նկատեցինք նրա[...] երգում։ Նա չէր զգում, չէր ըմբռնում իր եր[...] գածը։ «Կռունկը» լաւ երգելու համար ամենի[...] առաջ հարկաւոր է հ ա յ լինել։ Սրանից յետո[...] երգչուհի Մակարօվա երգեց Շահազիզեան[...] «Ես լսեցի»-ն։ Նոյնը, ինչ ասացինք Տօմարս[...] մասին, աւելի փոքր շրջանակով եւ մեղմացրա[...] չափով պէտք է ասենք սրա մասին։ Երկսո[...] էլ արժանացան բուռն ծափահարութիւններ[...] «Կռունկը» կրկնվեց։ Շատ ցաւալի է, որ այ[...] մասում վրացիները եւ Թուրքերը ոչինչ մա[...]նակցութիւն չունեցան։ Վրաց սիրուն ժողովր[...]դական երգերի հետ կովկասեան երեկոյթում[...] պակասում էր նաեւ պարսիկների բուն արեւե[...]լեան քաղցր, սրտաշարժ մուզիկան, որ օտար[...]ներին անգամ լացացնում է։

Ցանկալի է, որ ապագայում վրացի եւ Թուր[...] ուսանողները այդ մասին մտածեն։ Չորրոր[...] մասում տեղի ունեցան մի քանի կովկասեա[...] պարեր—հանրածանօթ «լեզգինկան», «կինտօու[...]րին» եւ «լեկուրին»։ Հասարակութիւնը շա[...] գոհ էր։

Երեկոյթի վերջում տեղի ունեցան եւրոպա[...]կան պարեր՝ խառն կովկասեան պարերի հետ։

Ս. Ցակոբեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, յունվարի 15-ին

Բարեհաճեցէք, խնդրում ենք, հետեւեալ[...] տեղ շնորհել «Մշակ» լրագրի մօտակայ համար[...]ներից մէկում։

Յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալու[...]թիւնը հետեւեալ առատաձեռն եւ բարի պա[...]րոններին, որոնք անտես չանելով մեր խնդիրքը[...] ուղարկել էին նոյեմբեր 1901 թ. Զատկի տօ[...]նին եւ ներկայ 1902 յունվարի սկզբներին—թո[...]ւփերով չթեր եւ այլ տաք բամբակէ եւ բրդ[...] կտորներ տեղիս որբ-աղքատական երեխաների[...] բաժանելու համար։ Այդ պարոններն են.—Ս. Ա[...]րուտչեան, Ա. Արուտչեան, Սաղեան, Խաչ[...] Կարախանեան, Ու. Իւզբաշեան, Փ. Անտոնեան[...] Օ-Բօն-Մարշէ, Ադամեան, Անտոնեան, Ադամեան[...] Ա. Կաֆեան, Ս. Գազեան, Գ. Թումայեան եւ Ն. Արաֆելեան։ Իսկ եղբ. Ցիխիպուռեանների[...] եւ Կարադաշեաններին շնորհակալութիւն յայտ[...]նում ենք տօնածառի համար ուղարկած քաղց[...]րաւենիքների, շաքարեղէնների եւ զանազա[...] զուարճալիքների համար։

Մի խումբ տիկիններ եւ օրիորդներ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» խմբագրութիւնը մի քանի անգամ[...] յայտնել է արդէն իր բաժանորդներին եւ այժմ[...] էլ հարկաւոր է համարում կրկնել, որ խմբա[...]գրական գրասենեակը յանձն չէ առնում կատա[...]րել կողմնակի յանձնարարութիւններ—բաժա[...]նորդագին հասցնել ուրիշ թերթերի խմբա[...]գրութիւններին, գրքեր գնել բաժանորդների հա[...]

մար եւ այլն։ Այս բոլոր յանձնարարութիւնները կը մնան անկատար։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, թոյլ է տուել մաղթանք եւ հոգեհանգիստ կատարել փետրվարի 19-ին քաղաքային տարրական դպրոցներում Ալէքսանդր II կայսրի յիշատակին՝ համաձայն այն կարգի, որ սահմանված է այդ մասին նոյն մինիստրութեան իրաւասութեան տակ գտնվող գիւղական դպրոցներում։

—

Երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրութեան կոմիտեան լիազօրը միջնորդութիւն է յարուցել այդ մինիստրութեան առաջ, որով խնդրում է թոյլ տալ իրան մի քանի ագրոնոմներ ուղարկել արտասահման՝ գիւղատնտեսական մասնագիտութիւնների մի քանի ճիւղերը մանրամասն ուսումնասիրելու համար։

—

Բժշկական դէպարտամէնտը, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան յայտնած կարծիքի համաձայն, հնարաւոր գտաւ թոյլ տալ մտնել ատամնաբուժական ուսումնարանները այն անձերին, որոնք ունեն տնային ուսուցչի եւ ուսուցչուհու վկայական։

—

Կառավարութեան հրատարակած հաշիւներից երեւում է, որ անցեալ 1901 թուականի 11 ամիսների ընթացքում Ուրալեան լեռների ոսկեհանքերից ստացված է 576 պուդ ոսկի եւ 389 պուդ պլատին։ Համեմատելով այս քանակութիւնը նախընթաց 1900 թւականի ընթացքում ստացված ոսկու քանակութեան հետ, տեսնում ենք, որ 1901 թւականը շատ աւելի բարեյաջող է եղել, քան 1900 թւականը։

—

Մաքսային տուրքի դէպարտամէնտի վիճակագրական բաժանմունքի հաղորդած տեղեկութիւններից երեւում է, որ ռուսաց պետութեան բոլոր սահմանագծերի վրա, 1901 թւականի յունվարի 1-ից մինչեւ նոյեմբեր ամսի 1-ը, եղել են մաքսանենգութեան 6,147 դէպքեր, իսկ մաքսանենգված ապրանքների արժէքը եղել է 340,792 րուբլի։

—

Գիւղատնտեսական գործիչների համաժողովի ժամանակ, որ տեղի ունեցաւ Պետերբուրգում, շատ ժամանակ նուիրվեց այն հարցին, թէ անհրաժեշտ է արդեօք թուանշանների սիստեմը պահպանել գիւղատնտեսական ստորին դպրոցներում։ Պրօֆէսոր Կաբլուկօվ համաժողովի ուշադրութիւնը դարձրեց այն հանգամանքի վրա, որ Գերմանիայում թուանշանների սիստեմը վերացված է դպրոցներից եւ որ նա չէ գործադրվում նոյն-իսկ ռուսաց տարրական ուսումնարաններում։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ համաժողովը կարծիք յայտնեց յօգուտ թուանշանների սիստեմի վերացման գիւղատնտեսական ստորին դպրոցներում։

—

«Терск. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, թէ զինուորական մինիստր գեներալ Կուրոպատկին, ստանալով զեկուցումն այն անկարգութիւնների մասին, որոնք անցեալ տարի տեղի ունեցան Խասավ-Իւրտի շրջանում, կարծիք յայտնեց, թէ պէտք է սպառազինել Թերեքի շրջանի ռուս ազգաբնակութիւնը։ Այս հարցը այժմ մշակվում է զինուորական մինիստրութեան մէջ։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Երրորդ թէ չորրորդ անգամն է, որ Սպիտակ քաղաքում Շիբաեվ եւ ընկ. գործարանում չքաւոր եւ ծեր արհեստաւորների օգտին տրվում են ռուսերէն ներկայացումներ։ Ներկայացումները լինում են գործարանի աուդիտօրիում, որ այնքան էլ յարմար չէ դրա համար։ Խօսել նստարանների, արդ ու զարդի անյարմարութեան մասին չարժէ, քանի որ դեռ նոր սկսված գործից չէ կարելի սպասել շատը։ Բեմը գտնվում է դահլիճի աջ կողմի ճակատին, այնպէս որ ձախ կողմում նստողները չեն կարողանում տեսնել, թէ ինչ է կատարվում այնտեղ։ Կարելի է չուտով կը լրացվեն այդ թերութիւնները, քանի որ, ինչպէս լսում ենք, դեռ շարունակվելու են այդ համակրելի եւ օգտակար ներկայացումները։ Մենք դէպի այդ երիտասարդ խումբը կարող ենք տածել մի յարգանք եւ ցանկալ աջողութիւն։ Մի եւ նոյն ժամանակ ցանկանում ենք տեսնել եւ հայկական ներկայացումներ։ Գոնէ նոյն արհեստաւոր դասակարգին պատկանող հայ երիտասարդները սկսէին գործը հէնց իրանց չքաւոր եղբայրակիցների օգտին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Vossische Zeitung» լրագիրը հաստատում է, թէ սերբիական առեւտրական եւ երկրագործութեան մինիստր Միլօվանովիչ, վերջին օրերս այցելելով Վիեննա, խօսակցութիւն ունեցաւ աւստրո-ունգարական արտաքին գործերի մինիստր կոմս Գօլուխովսկու հետ սերբիական գահաժառանգութեան հարցի մասին։ Կոմս Գօլուխովսկի խօսակցութեան ժամանակ, ի միջի այլոց ասաց, թէ Ալէքսանդր թագաւորը դեռ եւս երիտասարդ է եւ երկրորդ կնոջից ժառանգներ ունենալու յոյսը դեռ եւս չէ կորած։ Աւստրո-ունգարական մինիստրը աւելացրեց, թէ սերբիական գահաժառանգութեան հարցի անյապաղ յարուցումը կարող է դժուար կացութեան մէջ դնել այդ հարցի մէջ շահ ունեցող պետութիւններին։ Լրագիրը կարծում է, որ սերբիական գահի այժմեան թեկնածուներից ոչ մէկը չէ կարող յոյս ունենալ, որ միաժամանակ կարժանանայ երկու պետութիւնների, Աւստրո-Ունգարիայի եւ Ռուսաստանի հաւանութեան։

—Կ. Պօլսից հեռագրում են «Daily Chronicle» լրագրին, թէ Ռուսաստանը, որպէս փոխարինութիւն Բաղդադի երկաթուղու կօնցէսսիայի, պահանջում է Թիւրքաց կառավարութիւնից հաստատել 1900 թւականի համաձայնութիւնը, որով Ռուսաստանը նախամեծար իրաւունքներ է ստանում Փոքր-Ասիայի հիւսիսային մասում երկաթուղային գծեր շինելու գործում։

—Ֆրանսիական լրագիրները լիքն են հետաքրքրական տեղեկութիւններով բրազիլիական յայտնի օդագնաց Սանտօս Դիւմօնի մտադրութեան վերաբերութեամբ՝ օդապարիկով թռչել Ֆրանսիայից դէպի Ալժիր։ Շատ օդագնացներ նրանից առաջ փորձել են թռչել Միջերկրական ծովի վրայով, բայց ոչ ոքի մտքովն անգամ չէ անցել՝ կարել անցնել այդ ծովը ու իջնել Աֆրիկայի հանդիպակաց եզերքում։ Սանտօս Դիւմօն, որ անուն վաստակեց Պարիզում կատարած իր փորձերով եւ որ ստացաւ Դէյչի մրցանակը օդագնացութեան գործի մէջ մտցրած կատարելագործութիւնների համար, վաղուց արդէն մտադրվել էր կատարել այդ երկնային թռիչքը։ Դրա համար հարկաւոր եղաւ շինել բոլորովին նոր, ահագին մեծութիւն ունեցող օդապարիկ։ Սկզբնական փորձնական թռիչքը կը կատարվի Միջերկրականի եզերքում, որոշելու համար, թէ որքան ծանրութիւն կը կարողանայ բարձրացնել օդապարիկը եւ թէ ո՛ր աստիճանի աջողութեամբ կարելի կը լինի կառավարել նրան։ Եւ ապա համարձակ օդագնացը ճանապարհ կընկնի դէպի Միջերկրականի աֆրիկական ափը։ Ի հարկէ այս նախագծի աջող իրագործումը կախված կը լինի եղանակից եւ հողմերի ուղղութիւնից, բայց եւ այնպէս Ֆրանսիայում մեծ հետաքրքրութեամբ են վերաբերվում այս ձեռնարկութեանը, որ խօսք ու զրոյցի նիւթ է դարձել ամեն տեղ, մանաւանդ օդագնացների շրջանում։

—«С. П. Вѣд.» լրագրին գրում են Կ. Պօլսից, թէ այնտեղ հաւատացնում են, որ պապը մտադիր է կաթօլիկական սեմինարիաներ հիմնել Կ. Պօլսում, Սալօնիկում եւ Զմիւռնիայում, որի համար Վատիկանը նշանակել է մի մեծ գումար։—Պաշտօնական շրջաններում եռանդով քննադատում են յունաց տիեզերական պատրիարք Իոակիմի վարմունքը, որ չը գնաց պալատ շնորհաւորելու սուլթանին բայրամի տօնը։ Ըստ երեւոյթին, յունաց պատրիարքից վրէժխնդիր լինելու համար, այս անգամ շատ շքեղ ընդունելութիւն ցոյց տուին պալատում հայոց պատրիարքին, որ շտապել էր կատարել այդ քաղաքավարական, սովորութիւն դարձած պարտքը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

—Մի ինչ-որ թարմութիւն, մի երիտասարդական աշխոյժ եմ զգում այսօր այստեղ։

Այդպէս ասում էր ինձ մի ծերունի յունվարի 12-ին, Թիֆլիսի Կրուժօկում։

Այդ օրը տրվում էր մի երեկոյթ ուսանողներին օգնող ընկերութեան օգտին։

Կրուժօկի դահլիճները գրաւել էին այնպիսի բազմութիւն, որ շարժվել անկարելի էր այնտեղ։ Պարողների համար տեղ չը կար սկզբում։ Եւ միայն յետոյ, երբ բազմութեան մի մասը գնաց ընթրելու, փոքր ինչ տեղ բացվեց։

Երեկոյթի սկզբին ուսանողական խումբը երգեց ուսանողների համաշխարհային երգը։

Gaudeamus igitur…

Դահլիճը դղրդաց երիտասարդական ձայներից։

Հասարակութիւնը ցնցվեց։ Աղմուկը եւ շշուկը յանկարծ դադարեցին։

Ծերունին արտասվեց։

—Անցած օրեր, երիտասարդական երազներ, շշնջաց նա իմ ականջին։

Ծերունին յիշեց իր ուսանողական կեանքը։

—Անցաւ մեր կեանքը, իսկ ոչինչ չիրագործեցինք, դարձեալ շշնջաց նա իմ ականջին։

Ուսանողական խումբը երգում էր ոչ երաժշտական հմտութեամբ եւ բաւարար ներդաշնակութեամբ, բայց նա գործում էր ուժեղ տպաւորութիւն։

Երգը վերջացաւ։

Դահլիճը դղրդաց ծափահարութիւններից եւ բացականչութիւններից։

Սկսվեցին կօնցերտի միւս բաժինները։

Ծերունին բռնեց իմ ձեռքից եւ ամուր թօթվելով բացականչեց՝

—Մենք դժբաղդ ենք, դժբաղդ մի հասարակութիւն։

—Ի՞նչ էք կամենում ասել, դիմեցի ես նրան։

—Ահա տեսնում էք, թէ որքան ուսանողներ կան այստեղ. սակայն դրանք մի քանի չափաւոր հիւրեր են։ Տեսնում էք, թէ ինչ գգուանքով եւ դիւրազգածութեամբ հասարակութիւնը վերաբերվեց ուսանողական դրամարկղ հիմնելու գաղափարին եւ չը տեսնված բազմութեամբ շտապեց այս երեկոյթին։

—Ճիշտ է։

—Մենք ունենք, շարունակեց նա, ուսանողներ, ունենք ուսանողական դրամարկղ, ունենք հասարակութիւն, որ համակրութեամբ եւ քնքշութեամբ է վերաբերվում դէպի ուսանողութիւնը, ունենք ուսանողների ծնողներ, եղբայրներ, քոյրեր, որոնք սպասում են իրանց սիրելիների կրթութեան աւարտման եւ վերադարձին։ Բոլորը կայ մեզանում, բայց համալսարան չը կայ։

Նախկին ուսանողը փոքր ինչ կանգ առաւ, լսեց մանդոլինի վրա նուագածութիւնը եւ ապա շարունակեց.

—Մինչեւ որ մենք համալսարան չունենանք, մինչեւ որ մեր հասարակութեան մէջ թարմացնող տարրերը չը բազմանան, մենք չենք կարող կանոնաւոր առաջ գնալ։

Նուագածութիւնը եւ երգերը վերջացան։ Սկսվեցին պարերը։

Պատանեկական զուարթ տրամադրութեամբ մարդիկ պարում էին, կամ ուրիշների պարերին նայում։

Ես տեսնվեցի շատերի հետ։ Բոլորի վրա փայլում էր երեկոյթի ելեկտրացնող, թարմացնող ժպիտը։

—Գարնանային մի տրամադրութիւն է տիրում այստեղ, ասաց ինձ մի տիկին, որի ուսանող որդին պարում էր դահլիճում։

—Ո՜րքան ուրախ է այսօր անցնում, ճռողեցին իմ ականջին ծանօթ օրիորդներ։

—

—Շատ լաւ է, շատ հաճելի, բացականչեց մի վաղեմի մեղուական, ողջունելով ինձ։

—Հաւանում էք, հարցրի ես։

—Շատ հաւանեցի, թարմութեան հով է փչում այս երեկոյթից, բացատրեց նա։

—Դո՛ւք էլ էք խօսում թարմութեան մասին, բացականչեցի ես։

—Ինչո՞ւ չէ, սրամտած պատասխանեց նա։ Ի՞նչպէս կարելի է մոռանալ ուսանողութեան անհոգ, աշխոյժ, անկեղծ, ազատ կեանքը։

Նա ինձ հետաքրքրեց։

Մենք խօսակցելով անցանք դէպի բուֆէ եւ օգտվելով այն հանգամանքից, որ ազատվեցին երկու աթոռներ, նստեցինք եւ զրոյցի բռնվեցինք։

Մեղուականը ոգեւորված խօսում էր ուսանողութեան, գիտութեան, ազատ մտածողութեան մասին։ Նա յիշեցրեց այն շրջանը, երբ բնագիտութեան եւ հասարակական գիտութեան նշանաւոր գրողների ազդեցութեան տակ մի թարմ եւ վճիտ հոսանք առաջ եկաւ Ռուսաստանում։

Ես չէի ուզում հաւատալ իմ ականջներին։ Բայց իրականութիւնը իմ առջեւն էր։

Սակայն…

—

Սակայն շուտով տեսարանը փոխվեց, երբ մենք սկսեցինք խօսել մեր առօրեայ գործերի, հոգսերի եւ խնդիրների մասին։

Քանի որ մենք խօսում էինք Եւրոպայի եւ Ռուսաստանի մայրաքաղաքների մասին, խօսակիցս ծայրայեղ ազատամիտ եւ նոյն-իսկ արմատական մի մարդ էր, իսկ երբ անցանք մեր գաւառական գործերին, մեր երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ հարցերին, այդտեղ նա դարձեալ հանդէս եկաւ իր բնորոշ մեղուական գոյնով։

—Ի՞նչպէս, բացականչեցի ես, այնտեղ դուք մտքի ազատութեան պաշտպան էք, իսկ այստեղ սանձահարող։ Այնտեղ դուք կնոջ ազատ կրթութեան եւ անհատական իրաւունքի ջատագով էք, իսկ մեզանում նրանց հակառակորդ։ Այնտեղ ձեզ հիացնում է հասարակական գործողների պատասխանատուութիւնը, իսկ մեզանում հաշիւ պահանջելը համարվում է անխոհեմութիւն։ Այնտեղ դուք հրճվում էք աշխարհական մտքի նուաճումներից, իսկ մեզանում դուք արդարացնում էք կղերականութիւնը եւ նոյն-իսկ նրան ուզում էք ուժեղացնել։ Այնտեղ դուք հաւանում էք հասարակական քննադատութիւնը եւ մերկացումները, իսկ այստեղ փախչում էք ամեն մի բողոքից, ամեն մի հրապարակական յայտնութիւնից…

Խօսակիցս անհանգիստ շարժումներ էր անում եւ ցանկանում էր ընդհատել ինձ. վերջապէս նա կտրեց իմ խօսքը.

—Այստեղ ուրիշ բան է, այստեղի պայմանները ուրիշ են, ասաց նա ճնշված ձայնով։

—

Մեր խօսակցութիւնը կորցրեց իր գրաւչութիւնը։ Մենք դարձեալ հին ծամծմած վէճերի մէջ ընկանք։

Իսկ պարողները ուրախ եւ զուարթ թռչկոտում էին դահլիճում։ Երիտասարդների եւ օրիորդների ժպտացող դէմքերը նորից յիշեցրին մեզ, որ մենք ուսանողական երեկոյթի մէջն ենք։ Ես հրաժեշտ տուի իմ խօսակցին եւ բաժանվեցի նրանից։

Շուտով ընկայ մի համակրելի խմբի մէջ, որտեղ անց կացրի երեկոյթի միւս մասը։

Վրձին

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

18 յունվարի

ԲԵՐԼԻՆ։ Յունվարի 17-ին կայսրի մօտ ընթրիքի էին հրաւիրված ֆլիգել-ադիւտանտ իշխան Օբոլենսկին, ռուսաց դեսպանը, ռուսաց զինուորական եւ ծովային կցորդը, պետական կանցլերը եւ Ալէքսանդր կայսրի գվարդիական գընդերի եւ Ռուսաց Կայսրուհու դրագունեան գնդի հրամանատարները։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Քաղաքային վարչութիւնը որոշեց մասնակցել Գօգօլի, Դօբրօլիւբօվի եւ Ժուկօվսկու յիշատակների տօներին։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Վիլսօն գնդապետի զօրաբաժինը, բաղկացած 400 մարդուց՝ քիչ մնաց որ կորչէր Վիգէ գետից՝ գերազանց թուով բօէրների կողմից։ Զօրաբաժինը երբ այդտեղ հասաւ՝ 200 հոգի հունով անց կացան թշնամուն հալածելու նպատակով. լուսադէմին մի քանի բօէրներ գերի բռնվեցին, բայց բօէրները, թւով 900 հոգի, յանկարծակի շրջապատեցին անգլիական առաջապահ զօրքը։ Սա կարողացաւ ճանապարհը բանալ դէպի գետի հունը, բայց հէնց որ ուզում էր ջուրը մտնել՝ բօէրները նրա ճանապարհը կտրեցին. այնպէս որ նա բանի ույժով միայն կարողացաւ միանալ բուն զօրաբաժնի հետ։ Այնուհետեւ ամբողջ զօրաբաժինը, պաշտպանողական դիրք բռնելով, բլուրէ բլուր նահանջեց, մինչեւ որ հասաւ Ֆրանկֆօրտ։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Daily Telegraph» լսել է, թէ Լանսդօուն Նիդերլանդական կառավարութեանը տուած պատասխանում քաղաքավար ձեւերով բացատրում է, թէ որովհետեւ այդ կառավարութիւնը ոչ մի լիազօրութիւն չունի բօէրների անունից խօսելու եւ նրա հաղորդագրութեան մէջ ոչ մի որոշակի առաջարկութիւն չը կայ՝ ուստի չէ կարող գործնական նշանակութիւն ունենալ։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Times»-ի Շանխայից ստացած տեղեկութիւններին նայելով՝ բանկային մասնաժողովի տաօտայը հաղորդել է, թէ ամսի 18-ին առաջին անգամ կը մացնվի Չինաստանի վճարելիք վարձատրութեան առաջին ամսականը։

ԿԻԵՎ։ Կիեվի պօլիտեխնիկական ինստիտուտը հիմնարկելու համար ստացվել է 979,474 րուբլի։

ՌՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ։ Մարդաշատ տեղում սպանված է մի քաղաքապահ։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Լօմժա եւ Սուվալկա նահանգների պետական կալուածների կառավարութիւնը միջնորդում է բաց անել անտառաբուծական ուսումնարան։—Չը նայելով հակառուսական ագիտացիային՝ երկրում ստացվող գերմանական թերթերի թիւը չէ պակասում։

ԼՕԴԶ։ Կայացաւ բօրսայի յանձնաժողովի նիստը՝ Օդէսայով Նովօրոսիյսկ եւ Հեռաւոր Արեւելք ապրանքներ ուղարկելու երկաթուղական սակագնի մասին։

19 յունվարի

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Դինցեր առաջարկութիւն մտցրեց Ֆօլկստինգ՝ ազգային պաշտպանութեան մասնաժողով հիմնելու մասին։ Առաջարկութեան նպատակն է ապահովել երկրի պաշտպանութիւնը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Նիդերլանդիայի առաջարկութեան պատասխանի ծրագիրը ընդունված է մասնաժողովից, որը կազմում են կաբինէտի անդամները։ Պատճէնը ուղարկված է անգլիական դեսպանին Հաագայում։ Պատասխանի բնագիրը պաշտօնապէս հաստատված է մինիստրների խորհրդից։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ռէյխստագի մասնաժողովը մաքսային սակագնի մասին՝ որոշեց, որ արտասահմանի ապրանքները, նայելով թէ ո՛ր երկրից են բերվում, մաքսի ենթարկվեն նոյն քանակութեամբ եւ նոյնպիսի պայմաններով, ինչ մաքսի եւ պայմանների որ ենթարկվում են գերմանական ապրանքները այդ երկրներում։

ՍՕՖԻԱ։ Նախկին մինիստր Բեյլինով վախճանվեց։

ԺԻՏՕՄԻՐ։ Տեղացի կալուածատէրներ Մուրավեօվ եւ Բոգուշ Վօլինի նահանգապետին խնդիր տուին, որ իրանց թոյլ տրվի լայնագիծ երկաթուղի շինել Ժիտօմիրից մինչեւ Կօրէստէն կայարանը։

ՄՕՍԿՎԱ։ Հարսնացուների փոխադարձ օգնութեան դրամարկղը բաց է անում իր գործողութիւնները։ Աննշան տուրքերով կարելի է

ապահովել 200 րուբլիից մինչեւ 3000 րուբլի բաժինք։

Բօգօրօդսկի ֆերմայում գիւղատնտեսական ընկերութիւնը բաց է անում կանանց համար գիւղատնտեսական դասընթացներ։

ԼՕԴՁ։ Վաւրժինեց-Կուչինսկի, որ մեղադրվում էր սեփական տունը այրելու մէջ՝ դատապարտված է բոլոր իրաւունքներից զրկվելու եւ չորս տարով տաժանակիր աշխատանքների աքսորվելու։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բագու շաբաթը մէկ անգամ հինգշաբթի օրերը դուրս է գալիս ցերեկվայ 2 ժամ 32 րոպ. (3 ժ. 30 ր.), հասնում է Բագու գիշերվայ 3 ժամ 58 ր. (4 ժ. 56 րոպէին)։

Արագ գնացք Բագուից—Թիֆլիս դուրս է գալիս չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան 10 ժ. 41 ր. (11 ժ. 39 ր.) հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 12 ժ. 47 ր. (1 ժ. 45 ր.)։

Փօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս գիշերվայ 12 ժ. 2 ր. (1 ժամին), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 6 ժ. 24 ր. (7 ժ. 22 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 7 ժ. 54 ր. (8 ժ. 52 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 8 ժ. 33 ր. (9 ժամ 31 րոպէին)։

Մարդատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 35 ր. (4 ժ. 33 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 50 ր. (9 ժ. 48 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 9 ժ. 30 ր. (10 ժ. 28 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 9 ժ. 28 ր. (11 ժ. 26 ր.)։

Փօստատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 10 ժ. 45 ր. (11 ժ. 43 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 11 ժ. 47 ր. (12 ժ. 45 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 6 ժ. 33 ր. (7 ժ. 31 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 8 ժ. 58 ր. (9 ժ. 56 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 8 ժ. 33 ր. (9 ժ. 31 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 9 ժ. 36 ր. (10 ժ. 34 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 2 ժ. 12 ր. (3 ժ. 10 ր.)։

Փօստատար գնացք դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Կարս երեկոյեան 10 ժ. (10 ժ. 58 ր.). հասնում է Ղարաքիլիսա առաւօտեան 5 ժ. 4 ր. (6 ժ. 2 ր.), Ալէքսանդրօպօլ 8 ժ. 37 ր. (9 ժ. 35 ր.), Կարս ցերեկվայ 12 ժ. 23 ր. (1 ժ. 12 ր.)։

Փօստատար գնացք Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 4 ժ. 12 ր. (5 ժ. 10 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ 7 ժ. 40 ր. (8 ժ. 38 ր.), Ղարաքիլիսա գիշերվայ 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 47 ր. (7 ժ. 45 ր.)։

Խառն գնացք Թիֆլիսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 12 ժ. 30 ր. (1 ժ. 28 ր.), հասնում է Սանահին ցերեկվայ 5 ժ. 12 ր. (6 ժ. 10 ր.) և Ղարաքիլիսա երեկոյեան 7 ժ. 19 ր. (8 ժ. 17 ր.)։

Խառն գնացք Ղարաքիլիսայից դուրս է գալիս առաւօտեան 11 ժ. 45 ր. (12 ժ. 43 ր.), հասնում է Սանահին ցերեկվայ 1 ժ. 30 ր. (2 ժ. 28 ր.) և Թիֆլիս երեկոյեան 6 ժ. 8 ր. (7 ժ. 6 րոպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ՝

Բ. Ս. Նախասարդեանց—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Ն. Մ. Զիկօվսկի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ն. Ի. Դզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Բաբաճանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռօսեմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.

Ա. Ն. Ծպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբոյժ), վեներ. և մորթու հ.

Ն. Ա. Թարխանեանց—7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ս. Նախասարդեանց—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորներին ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. Առանձնակի տանը. ծաղկահատ և բըժըշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲՈՒԺԱՐԱՆՆԵՐ

ԴՈԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

Նորագոյն ապարատներով եւ էլեկտրական մեքենաներով. մասնաւորապէս

ԲԳԻ, ՔԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Сергіевская ул., д. 12.

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Յարութիւն քահ. Ճուղուրեանի

«ՄՈՌԱՑՎԱԾ ԱՇԽԱՐՀ»-Ի

Ա. (սակաւաթիւ), Բ., Գ. գրքերը։ Միասին արժեն 1 ր. 25 կ.

«ԱՂԱ Ս. ՍԱՐԳԻՍ»—10 կ.

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ ՇՈՒՏՈՎ

Յ. քահ. Ճուղուրեանի

«ԱՂՔԱՏԻ ՀԱԼԸ», մօտ 80 երես—20 կ.

«ԳԻՒՂԻ ԱՅՐԻՆ», մօտ 50 երես—15 կ.

Լոյս տեսնելուց յետոյ աւելի։

Դիմել հեղինակին.—Тифлисъ, Мих. Тандоевская арм. церковь. (20, 22) 1—2

Մի երիտասարդ

որ հմուտ է գինեգործութեան եւ հաշուապահութեան, խնդրում է մի որեւէ տեղ համապատասխան պաշտօն։

Հասցէն. Мухранская ул. домъ Мухранской № 39 кв. Дундоева. 1—3

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՑԻՆ ԿՕՆՍԻՍՏՕՐԻԱՅԻ տանեան մէջ նշանակված է աճուրդ ներկայ տարվայ յունվարի 30-ին՝ կապալով տալու Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցուն պատկանող գիւղերը, որոնք գտնվում են Ախալքալաքի գաւառում։ Մասնակցել ցանկացողները պէտք է ներկայացնեն պատշաճ գրաւական, իսկ պայմանների հետ կարող են ծանօթանալ դիւանատանը 10—2 ժամը։

Անդամ կոնսիստորիայի՝

Զաքարիա քահանայ Զարդեղեանց

3—3

ԵՐԿՐԱՉԱՓ ԻՆԺԵՆԷՐ

Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ

Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивеллировочныя) եւ այլ տեսակ գէօդէզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճահիճներ ցամաքացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանոնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան, յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։

ԲԱԳՈՒ, «Դվօրցօվայա Նոմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Շահբուդաղեանի տուն, № 59, բակում։

56—100

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինեան փողոց, տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում՝ Կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բագուում. նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պօպօվի եւ Նարիմանովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պօստով։ 25—100

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են՝

ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ ՌԱՓ., Ընտիր երկասիրութիւնները, երկու հատոր, հեղինակի 2 պատկերով, 3 ր.
» Բանաստեղծութիւնները, գ. տիպ, 50 կ.
ԲՐՈՒՏԵԱՆ Ա., Ռամկական մրմունջներ, ժողովրդական խառն երգեր եւ պարերգ., գ. տիպ. 60 կ.
ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ Ա., Գրչի համաքներ 50 կ.
ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԵՏՐՈՍ, Բանաստեղծութիւններ, ժողովածու 20 կ.
ԲԱԼՈՒՂԵԱՆ Զ., Բանաստեղծութիւններ 50 կ.
ԱԲՈՎԵԱՆ ԽԱՉԱՏՐԻ երկասիրութիւնները (Վէրք Հայաստանի, Օվսաննայ եւ այլն), հեղինակի պատկերով եւ տան նկարով, 1 ր.
ՊՌՕՇԵԱՆ ՊԵՐՃ, Ցունօն, վիպակ—1 ր.
» Նա, պատկեր—25 կ.
» Միքէլ աղենց Աբդիւլը, գրոց իրական կեանքից—20 կ.
» Աքցիզչի, պատկեր—25 կ.
ՇԱՆԹ, Երազ օրեր (գիշերօթիկի մը յուշատետրէն), վէպ—40 կ.
» «Դարձ», վէպ—40 կ.
» Դերասանուհին, վէպ—40 կ.
» Վէրժին, վէպ—60 կ։

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (կ.) 1—2

Ֆրանսիական Տոգենաւային Ընկերութիւն

«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

28-ին յունվարի (10-ին փետրվարի ըստ ն. տ.) մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամ 5-ին, «Cambodge» շոգենաւը, հանդիպելով՝ Նօվօրօսսիյսկ, Կ. Պօլիս, Դարդանէլ, Զմիւռնիա Վաթի (Սամօս կղզում), Պիրէ, Սիւդ (Կրետէ կղզում), Մարսէյլ, Հավր եւ Լոնդոն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ մինչեւ Պարիզ, նմանապէս եւ մինչեւ Շանգհայ (Չինաստանում), Վլադիվօստոկ գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին՝ հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Ցալօբեանին, նախկին Արծրունու գալերէյում № 12 գրասենեակը. հեռախօս № 608։ Գրասենեակը բաց է 9—1 ժամը ցերեկվայ եւ 5—7-ը երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից։ 1—1

Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան օգտին

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Կիրակի, Յունվարի 20-ին, լինելու է

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԿԻՏԻԼԻՈՆՈՎ

պարերի ժամանակ

THEEPAUSE

զուեշտով, որին կը մասնակցեն տ. տ. Գաբունիա-Ցագարելի եւ պ. պ. Արմենեան, Մամաջան, Միրաղեան, Մանդինեան, Կարապետեան, Տէր-Մկրտչեան եւ ժողովրդական աշըղ Ջիւանի

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9½-ին

ՄՈՒՏՔԻ ՎՃԱՐԸ 2 Ր. 10 Կ.

Theepause-ում մասնակցել ցանկացողները վճարում են առանձին 30 կոպ.

Տոմսակները ծախվում են իշխ. Մ. Թումանեանցի (Барятинская № 8) եւ ժողովարանի վէյցարի մօտ։ (9, 12, 18, 20) 4—5

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ ՀԱՅԵՐԷՆ

(ПОЛНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКІЙ СЛОВАРЬ)

Ե. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

Մօտ 100 տպագրական թերթ (1,600 եր.), չեչտադրութիւնով, բազմաթիւ ռուսերէն օրինակներով եւ քերականական ցուցումներով։

Բացված է բաժանորդագրութիւն։ Բաժանորդագինն է 5 ր. 50 կ.։ Թոյլատրելի է սկզբից (մինչեւ առաջին պրակի լոյս տեսնելը) միայն 3 ր. վճարել։ Տպվելուց յետոյ բառարանի գինը զգալի կերպով կը բարձրանայ։

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“ (Лорисъ Меликовская улица № 11.) (կ. հ.) 1—2

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“

ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացան Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան

ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ

Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄԻ, Կարամէլ «ԻՒԲԻԼԷՅՆԱՅԱ» եւ առհասարակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։

Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։

Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն

Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։

11—100 (հ. կ.)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Առեւտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց եւ պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առեւտրական Տնտեսութիւն. 2) Առեւտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի եւ բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առեւտրական Թղթակցութիւն. 6) Առեւտրական եւ մուրհակի կանոնադրութիւն եւ 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Ուսումը սկսվելու է յունվարի 25-ից։ Ընդունելութիւնը Յունվարի 10-ից, ամեն այն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչեւ 12-ը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը № 9, Սերգիեվսկայա եւ Լերմոնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը եւ կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (ե. հ. կ.) 6—12